

Τρίτη, 29 Μαΐου 2007

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΘΕΜΑ Α

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος Πολιτεία 615 C- 616A

Αρδιαίος ο τύραννος

Ἔφη γάρ δὴ παραγενέσθαι ἐρωτωμένῳ ἑτέρῳ ὑπὸ ἑτέρου ὅπου εἶη Ἀρδιαῖος ὁ μέγας. Ὁ δὲ Ἀρδιαῖος οὗτος τῆς Παμφυλίας ἐν τινι πόλει τύραννος ἐγεγόνει, ἤδη χιλιοστόν ἔτος εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, γέροντά τε πατέρα ἀποκτείνας καὶ πρεσβύτερον ἀδελφόν, καὶ ἄλλα δὴ πολλά τε καὶ ἀνόσια εἰργασμένος, ὡς ἐλέγετο. Ἔφη οὖν τὸν ἐρωτώμενον εἰπεῖν, «Οὐχ ἦκει,» φάναι, «οὐδ' ἂν ἦξει δεῦρο. Ἐθεασάμεθα γάρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο τῶν δεινῶν θεαμάτων· ἐπειδὴ ἐγγύς τοῦ στομίου ἤμεν μέλλοντες ἀνιέναι καὶ τᾶλλα πάντα πεπονηότες, ἐκεῖνόν τε κατείδομεν ἐξαίφνης καὶ ἄλλους - σχεδόν τι αὐτῶν τοὺς πλείστους τυράννους· ἦσαν δὲ καὶ ἰδιῶται τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκότων- οὓς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι οὐκ ἐδέχετο τὸ στόμιον, ἀλλ' ἐμυκᾶτο ὅποτε τις τῶν οὕτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἰκανῶς δεδωκώς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι. Ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες, ἔφη, ἄγριοι, διάπυροι ἰδεῖν, παρεστῶτες καὶ καταμανθάνοντες τὸ φθέγμα, τοὺς μὲν διαλαβόντες ἤγον, τὸν δὲ Ἀρδιαῖον καὶ ἄλλους συμποδίσαντες χειρὰς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν, καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες, εἴλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτός ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες, καὶ τοῖς αἰετοῖσι παριούσι σημαίνοντες ὧν ἕνεκά τε καὶ ὅτι εἰς τὸν Τάρταρον ἐμπεσοῦμενοι ἄγοιντο.»

Α. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιο σας το απόσπασμα: «ἐπειδὴ ἐγγύς... ἄγοιντο.»

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

...όταν ἡμασταν κοντά στο στόμιο και σκοπεύαμε ν' ανέβουμε έχοντας υποστεί όλες τις άλλες δοκιμασίες, είδαμε από ψηλά ξαφνικά κείνον και άλλους-σχεδόν οι περισσότεροι από αυτούς ήταν τύραννοι· μαζί τους ήταν και μερικοί απλοί πολίτες απ' αυτούς που είχαν κάνει υπερβολικά μεγάλες αμαρτίες- τους οποίους, ενώ πίστευαν ότι θα ανεβούν πλέον επάνω, το στόμιο δεν τους δεχόταν αλλά έβγαζε μυκηθμό κάθε φορά που

δοκίμαζε ν' ανέβει κάποιος από εκείνους που ήταν αδιόρθωτα κακοήθεις ή όποιος δεν τιμωρήθηκε όπως τους άξιζε.

Τότε λοιπόν, είπε, άνθρωποι άγριοι, με φλογισμένα πρόσωπα, που βρίσκονταν κοντά και καταλάβαιναν τι σήμαιναν τα μουγκρητά, μερικούς, αφού τους έπιαναν από τη μέση, τους έπαιρναν, τον Αρδιαίο όμως και κάποιους άλλους, αφού τους έδεσαν χέρια, πόδια και κεφάλι μαζί, τους έριξαν κάτω και τους έδειραν με μαστίγιο τους τραβούσαν έξω δίπλα στον δρόμο, πάνω σε ασπαλάθους ξεσκίζοντας το κορμί τους και σ' όσους περνούσαν από κει διαλαλούσαν για ποιους λόγους (τους τα έκαναν όλα αυτά) και ότι τους πήγαιναν για να τους ρίξουν στον Τάρταρο.

ΘΕΜΑ Β

B1. Με βάση συγκεκριμένα δεδομένα του χωρίου αυτού, να δείξετε ότι κατά τον Πλάτωνα οι ποινές στον Κάτω Κόσμο για τα εξαιρετικώς βαριά εγκλήματα είναι μεγάλης διάρκειας, κάποτε ίσως και αιώνιες.

Μονάδες 15

B2. Από ποια συγκεκριμένη διατύπωση του χωρίου αυτού προκύπτει ότι ο Πλάτων ανακαλύπτει τους μεγάλους αμαρτωλούς κυρίως στις τάξεις των «τυράννων»; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας

Μονάδες 15

B3. Ποιες είναι οι θεμελιώδεις αρετές της ιδεώδους πολιτείας κατά τον Πλάτωνα και πώς συσχετίζονται με τη διάρθρωση των κοινωνικών τάξεων της πολιτείας τους;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἔτος, κατείδομεν, πλείστους, ἐδέχετο, ἔμπεσοῦμενοι.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

B1.

Ο Πλάτωνας τελειώνει την Πολιτεία του με το μύθο του Ηρός. Ο δίκαιος επιβραβεύεται και σε αυτό τον κόσμο αλλά και μετά θάνατο. Αντίθετα οι άδικοι, οι τύραννοι, οι κακούργοι τιμωρούνται σκληρά. Οι ψυχές που έχουν διαπράξει αδικήματα (προδοσίες, κακουργήματα) πληρώνουν για όλα δεκαπλάσιες ποινές. Ακόμη ωστόσο βαρύτερες είναι οι τιμωρίες για όσους έχουν διαπράξει εξαιρετικά βαριά εγκλήματα, έχουν δηλαδή ασεβήσει προς τους γονείς ή τους θεούς ή έχουν σκοτώσει άνθρωπο με το ίδιο τους το χέρι.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του τυράννου Αρδιαίου ο οποίος είχε σκοτώσει το γέροντα πατέρα του και το μεγαλύτερο αδερφό του, διάδοχο του θρόνου, για να σφετεριστεί την εξουσία του «γέροντα ...είργασμένος». Ιδιότερα ο Πλάτωνας στους Νόμους του προβλέπει για τους πατροκτόνους την ποινή του θανάτου δια λιθοβολισμού.

Στο συγκεκριμένο χωρίο αν και η ψυχή του Αρδιαίου έχει εκτίσει την χιλιετή ποινή που του έχει επιβληθεί για τα εγκλήματά του «ἤδη χιλιοστόν ἔτος εἰς ἐκεῖνον τόν χρόνον», όταν αυτός και οι όμοιοί του επιχειρούν να ανέβουν από το στόμιο της γης για να έχουν τη δυνατότητα μιας καινούριας ζωής κατά την επόμενη μετενσάρκωσή τους, το στόμιο δεν τους δέχεται αλλά μουγκρίζει, βγάζει μυκηθμό, κάθε φορά που κάποιος από τους αθεράπευτα κακούς ή τους ανεπαρκώς εξαγνισμένους μέσω της ποινής, επιχειρούσε να ανέβει στην επιφάνεια «οὓς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι οὐκ ἐδέχετο τό στόμιον, ἀλλ' ἐμυκᾶτο ὅποτε τις τῶν οὕτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἱκανῶς δεδωκῶς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι». Χαρακτηριστικά ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος Πρόκλος σχολιάζοντας το συγκεκριμένο χωρίο παρατηρεί ότι όλα δείχνουν πως οι ποινές είναι φρικώδεις αλλά και η κακία των κολαζομένων είναι ανυπερβλήτη εφόσον και τα άψυχα αφήνουν έμψυχον φωνή εναντίον τους. Ο Πλάτωνας στον Γοργία επικαλείται μάλιστα και την μαρτυρία του Ομήρου που στην Οδύσεια (Νέκυια) παρουσιάζει τον Τάνταλο, τον Σίσυφο και τον Τιτυό να τιμωρούνται αιώνια.

Παραδειγματική και σκληρή είναι και η ποινή του Αρδιαίου: αδυσώπητοι βασανιστές που κατά τον Ευσέβειο Καισαρίας είναι οι Άγγελοι της Κολάσεως, απομονώνουν τον τύραννο από τους υπόλοιπους που έχουν εξαγνιστεί, τον δένουν χειροπόδαρα, τον ρίχνουν κάτω, τον μαστιγώνουν, τον σύρουν στα αγκάθια, ώστε να σκιστεί το κορμί του, και το σπουδαιότερο: τον ρίχνουν στον Τάρταρο, σκοτεινό χάσμα στο βάθος της γης που δεν είναι χώρος εξαγνισμού περιορισμένης χρονικής διάρκειας όπως ο Άδης αλλά χώρος αιώνιου μαρτυρίου «εἰς τόν Τάρταρον ἐμπεσούμενοι ἄγοιντο». Με αυτόν τον τρόπο ο Πλάτωνας είναι σαφής :οι ποινές στο Κάτω Κόσμο για τα εξαιρετικά βαριά εγκλήματα είναι μεγάλης διάρκειας, ίσως κάποτε και αιώνιες.

Στο σημείο αυτό ίσως θα έπρεπε να αναφέρουμε και κάποιες επικρίσεις που δέχτηκε ο Πλάτωνας από κάποιους (Annas J.) που βασιζόμενος στην αιώνια τιμωρία προβάλλουν μια ιδιοτελή συνεπειοκρατία για να είναι κανείς δίκαιος υπονομεύοντας με αυτό τον τρόπο την αδιάπτωτη προσπάθεια του Πλάτωνα να αποδείξει ότι η δικαιοσύνη αξίζει από μόνη της χάρη στην ευεργετική επίδραση που ασκεί στον άνθρωπο και τη ψυχή του. Αυτό που τονίζεται εδώ δεν είναι τόσο η χρησιμότητα, η βελτιωτική δύναμη της τιμωρίας αλλά η μνησικάκη ανταπόδοση. Οι χείριστοι βασανίζονται για πάντα αν και δεν θα βελτιωθούν ποτέ και ο άνθρωπος πρέπει τελικά να είναι δίκαιος, γιατί αν

είναι άδικος, η σύντομη απόλαυση θα ακολουθηθεί από δεκαπλάσια βάσανα στον Άδη.

B2. Η λέξη *τύραννος* δεν δήλωνε αρχικά παρά τον ανώτατο άρχοντα, τον βασιλιά. Με αυτή τη λέξη (σ' αυτήν, προφανώς, τη σημασία) ονοματίζεται στον *Προμηθέα δεσμώτη* (στ. 736) του Αισχύλου και ο Δίας, ο βασιλιάς των θεών (ο των θεών *τύραννος*). Μια αρχαία, άλλωστε, μαρτυρία μας βεβαιώνει ότι «οί μεθ' Όμηρον ποιηταί τούς πρό τῶν Τρωικῶν βασιλείς τυράννους προσηγόρευον, ὄψέ ποτε τοῦδε τοῦ ὀνόματος εἰς τούς Ἕλληνας διαδοθέντος, κατά τούς Αρχιλόχου χρόνους». Αν όμως θυμηθούμε την ηροδότεια διήγηση (Α 60) για την απάτη με την οποία έγινε *τύραννος* στην Αθήνα ο Πεισίστρατος, εύκολα θα καταλάβουμε πώς σιγά σιγά η λέξη πέρασε στη σημασία "αυτός που κατέλαβε με τη βία την εξουσία και με τη βία την κρατάει" για να καταλήξει στη σημασία "σφετεριστής", "δεσποτικός", "βίαιος", "άδικος".

Στο συγκεκριμένο κείμενο η έννοια του τυράννου ενσαρκώνεται στο πρόσωπο του Αρδιαίου. Ο Αρδιαίος ήταν *τύραννος* σε μία πόλη της Παμφυλίας (περιοχή της Μ. Ασίας απέναντι από την Κύπρο) και είχε διαπράξει φοβερά εγκλήματα: είχε δολοφονήσει τον βασιλιά πατέρα του και τον διάδοχο του θρόνου για να σφετεριστεί την εξουσία (Για τους πατροκτόνους ο Πλάτωνας προέβλεπε στους νόμους (873) την ποινή του θανάτου δια λιθοβολισμού) ενώ ως άρχοντας είχε διαπράξει πολλά ακόμα ανόσια εγκλήματα (πολλά τε καί ανόσια είργασμένος). Αν και ο Αρδιαίος είχε εκτίσει τη χιλιετή ποινή που του είχε επιβληθεί για τα εγκλήματά του, όταν αυτός και οι όμοιοι του επιχειρήσαν να ανέβουν από το στόμιο της γης για να έχουν τη δυνατότητα μιας καινούργιας ζωής που θα ήθελαν να ζήσουν κατά την επόμενη ενσάρκωσή τους, το στόμιο δεν τους δεχόταν αλλά μούγκριζε κάθε φορά που κάποιος από αυτούς τους αθεράπευτα κακούς ή τους ανεπαρκώς εξαγνισμένους μέσω της ποινής τους επιχειρούσε να ανέβει. Ανάμεσα στις ψυχές που απορρίπτονταν ήταν βέβαια και κάποιοι απλοί πολίτες, αλλά κυρίως πρόκειται για τυράννους. Πιο συγκεκριμένα, ο Πλάτωνας αναφέρει: «σχεδόν τι αὐτῶν τούς πλείστους τυράννους ἦσαν δέ καί ιδιώται τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκῶτων». Οι τυράννοι ενσαρκώνουν για τον Πλάτωνα την παρανομία, την αυθαιρεσία, την ακολασία και το έγκλημα και η τιμωρία τους για όλες τις ανόσιες πράξεις τους πρέπει να είναι τόσο βαριά, ώστε κανένας στο μέλλον να μη διανοηθεί να τους μιμηθεί. Ο Αρδιαίος ήταν *τύραννος* και οι εμπειρίες που έχει αποκομίσει ο Πλάτωνας από την γνωριμία του με τον Διονύσιο τον Α' αλλά και την τυραννία των τριάκοντα στην Αθήνα, που διήρκεσε οκτώ μήνες είναι τραυματικές .

Ο ίδιος ο Πλάτωνας εξάλλου στον Γοργία (525 d- e) ισχυρίζεται ότι οι περισσότεροι από τους αμετανόητους εγκληματίες ήταν τυράννοι, βασιλείς και δυνάστες· επειδή οι άνθρωποι αυτοί κατέχουν την απόλυτη εξουσία και δεν τους ελέγχει κανένας διαπράττουν και τα μέγιστα

ανοσιουργήματα, χωρίς να φοβούνται την τιμωρία. Επικαλείται μάλιστα την μαρτυρία του Ομήρου που στην Οδύσσεια (Νέκυια) παρουσιάζει τον Τάνταλο, τον Σίσυφο και τον Τιτυό να τιμωρούνται αιώνια.

B3. σχολ. βιβλίο σελ.100 «Η ιδεώδης πολιτεία ενσαρκώνει...και δεν πολυπραγμονεί»

B4. χιλιετία, επετηρίδα
ιδέα, είδος (όραση, όψη)
πλειοψηφία, πολυμαθής
διαδοχικός, δέκτης
περιπέτεια, πτώση

ΘΕΜΑ Γ

Αδίδακτο κείμενο

Πλάτων, Άλκιβιάδης Α' 133 Β- C

ΣΩΚΡ. Ὄφθαλμὸς ἄρ' εἶ μέλλει ιδεῖν αὐτόν, εἰς ὀφθαλμόν αὐτῷ βλεπτέον, καὶ τοῦ ὄμματος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ τυγχάνει ἡ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ ἐγγιγνομένη· ἔστι δὲ τοῦτο που ὄψις· **ΑΛΚ.** Οὕτως. **ΣΩΚΡ.** Ἄρ' οὖν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, καὶ ψυχὴ εἰ μέλλει γνῶσεσθαι αὐτήν, εἰς ψυχὴν αὐτῇ βλεπτέον, καὶ μάλιστ' εἰς τοῦτον αὐτῆς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐγγίγνεται ἡ ψυχῆς ἀρετὴ, σοφία, καὶ εἰς ἄλλο ᾧ τοῦτο τυγχάνει ὁμοῖον ὄν· **ΑΛΚ.** Ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩΚΡ. Ἐχομεν οὖν εἰπεῖν ὅτι ἐστὶ τῆς ψυχῆς θεϊότερον ἢ τοῦτο, περὶ ὃ τό εἰδέναι τε καὶ φρονεῖν ἐστίν· **ΑΛΚ.** Οὐκ ἔχομεν.

ΣΩΚΡ. Τῷ θεῷ ἄρα τοῦτ' ἔοικεν αὐτῆς, καὶ τις εἰς τοῦτο βλέπων καὶ πᾶν τό θεῖον γνοῦς, θεόν τε καὶ φρόνησιν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γνοίῃ μάλιστα.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ιδεῖν: το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής του ίδιου χρόνου της ίδιας φωνής

τυγχάνει: το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής παρατατικού.

γνώσεσθαι: το γ' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου β'.

εἰδέναι: το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα.

ἔχομεν: το τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου της ίδιας φωνής .

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ὄμματος : τη δοτική του ενικού αριθμού.

τοῦτον: την ονομαστική του πληθυντικού αριθμού του αρσενικού γένους.

ὄμοιον: τη δοτική του πληθυντικού αριθμού του ουδέτερου γένους.

πάν: τη γενική ενικού αριθμού του θηλυκού γένους.

φρόνησιν : τη δοτική του πληθυντικού αριθμού.

Γ3.α

Να προσδιορίσετε τη συντακτική θέση των παρακάτω λέξεων:

ιδεῖν, ἐγγιγνομένη, αὐτήν, ὄμοιον, τό εἰδέναι

Γ3.β

«Τῷ θεῷ... μάλιστα.»:Να αναγνωρίσετε τον λανθάνοντα υποθετικό λόγο και να τον αναλύσετε.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Γ1.

ΣΩΚΡ. Επομένως αν ένας οφθαλμός πρόκειται να δει τον εαυτό του, πρέπει να κοιτάζει σε έναν (άλλο) οφθαλμό, και σε εκείνο το σημείο του ματιού, στο οποίο τυχαίνει να υπάρχει η ικανότητα του οφθαλμού· και αν δεν απατώμαι αυτό είναι η όραση;

ΑΛΚ. Έτσι (είναι).

ΣΩΚ Αραγε λοιπόν, αγαπητέ μου Αλκιβιάδη, και μια ψυχή αν σκοπεύει να γνωρίσει τον εαυτό της, πρέπει να στρέψει το βλέμμα σε μία (άλλη) ψυχή, και μάλιστα σ'αυτό το σημείο της στο οποίο υπάρχει η αρετή της ψυχής, δηλαδή η σοφία, και σε κάποιο άλλο μέρος με το οποίο τυχαίνει αυτό να μοιάζει;

ΑΛΚ. (Έτσι) βέβαια νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩΚΡ. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι (κάποιο μέρος) της ψυχής είναι πιο κοντά στο θείο από ότι αυτό γύρω από το οποίο υπάρχει η γνώση και η φρόνηση;

ΑΛΚ. Δεν μπορούμε.

ΣΩΚΡ. Με τη θεότητα λοιπόν μοιάζει αυτό (το μέρος) αυτής, και αν κάποιος στρέψει το βλέμμα του μέσα σ'αυτό και γνωρίσει όλη τη θεότητα, δηλαδή και το θεό και τη γνώση, έτσι θα μπορούσε καλύτερα (ή:τόσο καλύτερα) να γνωρίσει και τον εαυτό του.

Γ2.α

ιδεῖν:ιδέ

τυγχάνει: ἐτύγχανον

γνώσεσθαι: γνόντων/γνώτωσαν

εἰδέναι:εἰδῶμεν

ἔχομεν:ἔσχηκε.

Γ2.β

ὄμματος : ὄμματι

τούτον:ούτοι
ὄμοιον: ὁμοίοις
πάν:πάσης
φρόνησις :φρονήσεσι.

Γ3.α.

ιδεῖν:τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο ρήματος μέλλει
ἐγγιγνομένη:κατηγορηματική μετοχή από το ρήμα τυγχάνει με υποκείμενο
ἡ ἀρετή.
αὐτήν:αντικείμενο απαρεμφάτου γνώσεσθαι
ὄμοιον:κατηγορούμενο στο υποκείμενο τούτο μέσω της συνδετικής μετοχής
ὄν
τό εἶδέναι:ἐναρθρο απαρέμφατο ως υποκείμενο ρήματος ἐστί

Γ3.β.

βλέπων και γνούς:υποθετικές μετοχές που αναλύονται στις δευτερεύουσες
υποθετικές προτάσεις : **εἴ τις βλέπει και γνοίη**
Σε συνδυασμό με την απόδοση **γνοίη ἄν** σχηματίζουν σύνθετο λανθάνοντα
υποθετικό λόγο **της απλής σκέψης του λέγοντος**

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα εμφανίζουν διαβάθμιση ως προς τη δυσκολία τους. Για το μεν γνωστό κείμενο τα θέματα χαρακτηρίζονται εύκολα δεδομένου ότι η «Πολιτεία» του Πλάτωνος εθεωρείτο κείμενο αναμενόμενο προς εξέτασιν. Η μετάφρασή του, ωστόσο, έχρηζε ιδιαίτερης προσοχής. Η διατύπωση των ερμηνευτικών ερωτήσεων ήταν σχετικώς σαφής και διευκόλυνε τους μαθητές εφόσον τους ζητούσε να στηρίξουν τις απαντήσεις τους σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου. Το άγνωστο κείμενο χαρακτηρίζεται ως προς τη μετάφραση απαιτητικό, καθώς πέρα από τη συντακτική εξομάλυνσή του απαιτούσε από τους μαθητές να επικεντρωθούν σε λεπτομέρειες. Οι γραμματικές παρατηρήσεις, όπως και οι συντακτικές απευθύνονταν σε καλά προετοιμασμένους υποψηφίους